

Ue

AFD. CULT. EN PH. ANTHROPOLOGIE
VAN HET
KON. INSTITUUT VOOR DE TROPEN

Algemeene
gegevens over de afdeeling Poso van
den Assistent-Resident van Poso
A.L.Platt

=====
20 Apr. 1932. —

36

Dbe

5 onderafdeelingen, n.l. de Onderafdeeling Poso, Kolonodale, Parigi, Loewoek en Banggai.
ALGEMEENE GEGEVENS OVER DE AFDEELING POSO

=o=oEo=o= De onderafdeeling Parigi is thans ingedeeld bij de afdeeling Donggala, ter-
Daar voor deze Afdeeling reeds een standaard memorie is samengesteld door den in April 1926 aftredenden Assistent-Resident van Poso E. Gobee zal mijnerzijds dus kunnen worden volstaan met een aanvulling dier memorie, voorzover de toestanden zich gewijzigd hebben, waarbij dan tevens melding zal worden gemaakt van de later verschenen en voor het bestuur belangrijke publicaties van Dr. Alb. C. Kruyt betreffende deze streken.

I. AARDRIJKSKUNDIGE BESCHRIJVING. ont van Ligging, grootte, grenzen.

Bij Gouvernements-besluit ddo 24. November 1932 No 27 (Staatsblad no 571), hetwelk in werking is getreden met ingang van 1 Januari 1933, v.g.l. Stbld 1932 no 572, werd de "afdeeling Poso" in drie onderafdeelingen onderverdeeld:
a. Onderafdeeling Poso, bestaande uit de landschappen Poso, Lore, Todjo en Oena-Oena, onder een Controleur of Gezaghebber bij het Binnenlandsch-Bestuur, dan wel een Officier der Landmacht met den titel van Gezaghebber met standplaats Poso;
b. Onderafdeeling Kolonodale, bestaande uit de Landschappen Boengkoe en Mori, onder een Gezaghebber bij het Binnenlandsch-Bestuur dan wel een Officier der Landmacht met den titel van fd Controleur met standplaats Kolonodale;
c. Onderafdeeling Banggai, bestaande uit het landschap van dien naam onder een Controleur of Gezaghebber bij het Binnenlandsch-Bestuur dan wel een Officier der Landmacht met den titel van fd Controleur met standplaats Loewoek bijgestaan door een Gezaghebber bij het Binnenlandsch-Bestuur.

Voor de wijziging omvatte deze afdeeling

5 onderafdeelingen, n.l. de Onderafdeeling^{en} Poso, Kolonodale, Parigi, Loewoek en Banggai.

De onderafdeeling Parigi is thans ingedeeld bij de afdeeling Donggala, terwijl de onderafdeelingen Loewoek en Banggai werden samengetrokken tot één onderafdeeling n.l. de onderafdeeling Banggai, omvattende het landschap Banggai.-

Door bovenvermelde bestuursindeeling is dus uiteraard de Afdeelingsgrens gewijzigd.

Ten aanzien van de grensquestie tusschen de landschappen Boengkoe en Laiwoei (welke dezelfde is als die tusschen de Residentie Manado en het Gouvernement van Celebes en Onderhoorigheden) kwam een daartoe afzonderlijk ingestelde commissie waarin ook de betrokken Zelfbestuurders als lid waren opgenomen, in 1931 tot een oplossing.

Als resultaat, ook na een plaatselijk onderzoek concludeerde gemelde commissie, dat als grens diende te worden aangenomen tusschen de Onderafdeelingen Kolonodale, waartoe het Landschap Boengkoe behoort, en Kendari, waarin het landschap Laiwoei is gelegen, de navolgende lijn: beginnende van de Moluksche-zee, Telok Dalam, (waarbij het schiereiland Morombo en het eiland Labengki aan Kolonodale vallen), de bergrug van de Peleloa in N.N.W. richting volgende tot het Toelangwatoebergte, daarna in N.W. richting dit gebergte tevens waterscheiding volgende over de B.Senggalawatoe - B.Wawotangkara - B.Matamaeso - naar de B.Wawolingkao (grenshoekpunt Malili - Kolonodale - Kendari)

Den Toenmalige Zelfbestuurder van Boengkoe Ahmad Hadi, die daardoor in zijn beweringen in het ongelijk werd gesteld, weigerde het proces-verbaal der commissie

(ddo)

= 3 =

ddo 9 April 1931) te teekenen. de beddingen
 uit Daarop werd den 10en April een duide-
 lijke grenspaal geplaatst op de Goenoeng
 Wawotangkara. De Poso - Gedje is onverhard
 en De Resident van Manado kon zich veree-
 nigen met de conclusies van de commissie,
 blijkens daarvan gestelde aantekening op
 het journal van den Gezaghebber van Kolono-
 dale ddo 9 April 1931. een economisch welig
 beduk. C. WEGEN. Leopt is de oplossing van

I. In 1931 werd onder leiding van den
 Landschapstechnischen dienst begonnen met
 het uitbouwen van het in deze afdeeling gele-
 gen vlakke gedeelten van den weg Pendolo-
 Wotoe, een schakel in de verbinding Golf
van Tomini - Bonegolf.

Reeds was 11 KM op 5 Meter breedte ge-
 bracht en het benodigde verhardingsmateri-
 aal grootendeels verzameld en waren van Gou-
 vernementswege gelden toegestaan voor de op-
 name, toen in verband met de tijdsomstan-
 digheden besloten werd geen verdere uitgaven
 te doen voor gemelde voorbereidingswerkzaam-
 heden, waarop alle verdere werkzaamheden
 voor den uitbouw tot autoweg, welke geschied-
 den met heerendienstplichtigen, werden stop
 gezet. licht pedativkeer en lichte auto's

In deze verbinding (Tominigolf - golf
 van Bone) is reeds ten allen tijde voor
 autos berijdbaar, het verharde wegvak
 Poso - Tentena, (gelegen aan het Posomeer)
 lengte 58 K.M. weg weer geschikt voor auto-

II. Verbinding van Poso uit langs de zuid-
kust van de Tomini Golf, welke in de toe-
komst zal moeten aansluiten aan het wegennet
 in het Loewoeksche. ten Paglana Paglana,

In deze verbinding is in de Onderafdee-
 ling Poso voor autos berijdbaar het gedeel-
 te Tongko - Todjo (53 K.M.). wegvak waar Mi-
 nne Weliswaar ontbreken hierin de bruggen
 over sommige rivieren, doch autos kunnen
 daar nagenoeg ten allen tijde door het zeer

... ondiepe

ondiepe waterrijden aangezien de beddingen uit zand en grind bestaan en bandjir hoogstens eenige uren aanhouden. Het gedeelte Poso - ^{Tongko} Todjo is onverhard en loopt over de zeer steile Karawasa heuvel. Het is de technische dienst nog niet gelukt een behoorlijke omlegging te vinden tot verbetering van dit tracé.

Waar deze weg door een economisch weinig beduidende streek loopt is de oplossing van het vraagstuk nog niet urgent.

Bovendien zal tot voltooiing van de verbinding Poso - Todjo de + 30 M. lange brug over de Tongko, welke ongeveer vier jaren geleden werd weggeslagen, opnieuw moeten worden gebouwd. De huidige tijden laten niet toe dat daaraan de noodige kosten worden besteed, aangezien hier geen belangrijke voordeelen tegenover staan.

Van Todjo naar Ampana is de weg nog slechts geschikt voor ruiterspad.

Weliswaar wordt aan uitbouw tot autoweg voortdurend gewerkt, doch de voltooiing zal nog ettelijke jaren op zich laten wachten.

Van Ampana tot Tete (11 K.M.) is de weg voor licht pedativerkeer en lichte auto's geschikt, om zich dan wederom te versmallen tot paardenpad, hier en daar reeds op breedte gebracht voor autoweg.

Eerst bij Pagimana (onderafdeeling Loewoek) wordt de weg weer geschikt voor autoverkeer en sluit dan aan op het Loewoek wegennet.

Loewoek wegennet. Voor auto's zijn thans berijdbaar de trajecten Pagimana Pagimana, Poh, Loewoek, Batoei, terwijl vermoedelijk dit jaar nog voor auto's berijdbaar zal wezen het daarop aansluitend wegvak naar Minangadale.

Van deze plaats uit wordt gewerkt in de richting Batoei dat eindpunt zal worden.

Op -----

Pendolo (zie mijn reisverslag over Maart 1933)

VI. Op vele plaatsen is laatstbedoeld traject reeds uitgebouwd tot autoweg. op breedte. Een- III. Oena-Oena circuit. Hieraan wordt druk- gewerkt. Het tracé is bepaald door den techni- schen dienst. echter nog jaren duren voordat Vermoedelijk over twee jaren zal dit werk voltooid zijn.

In verband met het reeds op dit eiland- aanwezig vrachtautoverkeer zal deze verbin- ding zeker bijdragen tot bevordering van econo- mische belangen. In deze afdeeling hoort ver-

IV. Peling-circuit. Een wegenplan werd door mij ingediend ten behoeve van het eiland Pe- ling (onderafdeeling Banggai) bij dzz. schrij- ven van 21 December 1932 No. 3857/11. Het is gebo-

Een stuk van 12 K.M. van het Pelingwegen- net kan thans op dat eiland met een auto be- reden worden, doch op vele plaatsen is het tra- cé nog te steil, zoodat verbetering moet plaats hebben.

Een landschapsopnemer is belast met de aan- het wegenplan verbonden werkzaamheden van ver- kenning en opname, een en ander onder contrôle van den technischen dienst. In deze afdeeling hoort ver-

V. Verbinding van Poso met Kolonodale.

Deze loopt thans over Tentena en Taripa.

Van Tentena tot Kolonodale is deze weg een goed rijpad, hier en daar op breedte gebracht voor autoweg en over het laatste traject, Tom- pira - Kolonodale (15 K.M.) in de drooggetijd zelfs reeds voor auto's berijdbaar. Het is gebo-

Aan uitbouw wordt voortdurend gewerkt op die gedeelten welke volgens den technischen dienst daarvoor geschikt zijn. Het is gebo-

De overige gedeelten worden opgenomen tot vastlegging van een goed autotraccé. Het is gebo-

Het zal, gezien het geringe aantal heeren- dienstplichtigen dat voor deze wegen beschikbaar is echter nog wel een tiental jaren duren, voordat deze weg op breedte is. Het is gebo-

Bovendien rijst de vraag of voor deze ver- binding niet geschikter is het traject Taripa -

Pendolo (zie mijn reisverslag over Maart 1933).

VI. Kolonodale - Boengkoe verbinding.

Deze is nagenoeg geheel op breedte. Eenige bruggen ontbreken nog. Verhardingsmateriaal wordt verzameld.

Het zal echter nog jaren duren voordat deze weg ten allen tijde berijdbaar zal zijn voor auto's.

Ook hier is het euvel een schaars bevolkte streek.

VII. De groote asweg Makasser - Manado.

Deze zal in deze afdeeling hoogst vermoedelijk door de hoogvlakte van Loree moeten worden getraceerd, in verband waarmee bij den uitbouw der wegen in dat gebied met die omstandigheid rekening moet worden gehouden.

Na het bezoek van den Resident van Aken aan de berglandschappen in Loree werd ten aanzien van het wegstelsel in dit gebied in verband met de asweg Manado - Makasser het navolgende vastgesteld:

- 1o. het aanleggen van een verbinding van K.M. 60 tot 66 teneinde de kampong Tamadoe en bewesten daarvan gelegen kampongs een korte verbinding te geven met Poso.
- 2o. het Sablingka tracé zal na voltooiing van de onder 1o. genoemde verbinding komen te vervallen.
- 3o. het paardenpad dat van Watoetaoe rechtstreeks naar de weg Woeasa - Tamadoe loopt en ongeveer midden tusschen die plaatsen laatstgenoemde weg ontmoet blijft in onderhoud in verband met het feit dat het onderhoud van dit pad zich slechts bepaalt tot het in brand steken van de daarop groeiende alang-alang en andere werkzaamheden door de gunstige ligging van het terrein niet noodig zyn.

Er bevindt zich in deze weg slechts een brug welke echter weinige dagdiens-ten voor onderhoud zal vorderen.

- Hanoi behouden congres van prehistorici, toont
40. de overige wegen in het Loreesche zullen in beteren staat worden gebracht door het opruimen der obstacles, waardoor consolebruggen niet meer noodig zullen zijn en door ophooging tot boven bandjirpeil.
 50. tot het geleidelijk van verbreed en langzamerhand uitbouwen tot autoweg van de bestaande wegen op de Napoe hoogvlakte zal niet worden overgegaan alvorens een beslissing is genomen over de asweg van Celebes, welke vermoedelijk via Pendolo, Tentena, Bomba naar de Paloe-valei zal loopen.
 60. is omtrent het tracé van den asweg een beslissing genomen dan kan het thans bestaande paardenpad van Bomba naar Woeasa en Sidoa en Tamadooe geleidelijk aan in een autoweg worden veranderd, waarvoor het tegenwoordige tracé geen bezwaren oplevert.
 70. Het wegenstelsel zal daardoor geheel gericht worden op afvoer over den asweg en tot de geleidelijke voorbereidingen voor den aanleg van een autoweg van het Napoesche naar Poso, hetzij langs het tracé "van der Meulen", hetzij langs het thans bestaande paardenpad zal niet worden overgegaan, tenzij de ontwikkeling van het Napoesche het aanvatten van een dergelijke kostbare verbinding voldoende rechtvaardigt.

De vaststelling van bovenvermelde desiderata geschiedde in overleg met den Directeur der Landschapswerken.

De overige wegen in deze afdeeling zijn paardenpaden en van gering belang.

II. BEVOLKING.

a. Afkomst, stam- en klasseindeeling.

In de brochure "L'Immigration préhistorique dan les pays des Toradjas occidentaux" uitgegeven ter gelegenheid van het in 1932 te

Koninkrijk Hanoi

Hanoi gehouden congres van préhistorici, toont Dr. Alb. C. Kruyt aan de hand van volkslegenden, en verhalen, antropologische gegevens en in het landschap Loree gevonden uit steen gehouwen vaten en aarden potten aan, dat de oorspronkelijke bevolking van Napoe, Besoa en Bada (West-Toradja's) in contact is geweest met twee in die streken immigrerende volken van andere en hogere cultuur.

De vroegste immigranten worden door dezen geleerde aangeduid met "Steenhouwers" (Tailleurs de Pierre) en zouden afkomstig zijn van het Noorden en sporen van hun vestigingen zouden zijn aan te wijzen vanaf Japan, over Formosa, Poelau Bottol, de Minahassa, Loree (Napoe, Besoa, Bada), Sa'dan naar Oost Java.

Daarop is gevolgd de immigratie van de Pottenbakkers (Le peuple des Potiers) waarvan als materieel bewijs thans nog worden gevonden de urnen, welke menschelijke beenderen bevatten, een wijze van begraven welke echter niet door de bevolking van Loree werd overgenomen.

Ofschoon deze Pottenbakkers zich slechts weinig vermengd hebben met de in genoemde streek aangetroffen bevolking, schijnt niettemin hun cultuur van zeer groote invloed geweest te zijn op de laatsten.

De bij de immigratie door dit volk in centraal Eelebes gevolgde route wordt volgens Dr. Kruyt nog door legenden genoemd en gaat van de Tjerekang (in Loewoe) naar het Posomeer.

Uit het bovenstaande moge blijken dat de bevolking, die thans Besoa, Bada en Napoe bewoont en welke gerekend wordt tot de "West-Toradja's" een mengvolk is.

Voor bijzonderheden betreffende de "Oost-Toradja" moge verwezen worden naar het standaardwerk van Dr. N. Adriani en Dr. Alb. C. Kruyt "De Bareé-sprekende Toradja's".

Gegevens omtrent de bevolking welke de Banggai eilandengroep bewoont zijn door Dr. Alb. C. Kruyt gepubliceerd in het "Tijdschrift van het

Koninklijk

Koninklijk Nederl. Aardrijkskundig Genootschap", 2e Serie deel XLIX, 1932, afl. 1 en 2 in het opstel "De Bewoners van den Banggai Archipel".

In deze publicatie deelt hij mede, dat volgens onderzoekingen van Dr. N. Adriani en Dr. S. J. Esser het Banggaisch tot de Celebes talen en wel tot de Loinang groep behoort.

De z.g. "To Loinang" bewonen thans het middengedeelte van de "Oostarm", dus de Celebeswal der onderafd. Banggai.

Hun dorpen en nederzettingen vindt men hoofdzakelijk aan den bovenloop van de Boentarrivier en de Loboerivier of nabij de aan elkan- der grenzende brongebieden dier stroomen.

Het door Kaudern vermelde verhaal dat de tot deze bevolkingsgroep behoorende lieden van Lingketeng (hetgeen de Hollandsche woorden "lange ketting" zou zijn) afstammelingen van 3 Hollandsche matrozen zouden zijn, wordt door Dr. Kruyt naar het rijk der fabelen verwezen in zijn publicatie "De ToLoinang van den Oost- arm van Celebes".

Bijdragen tot de taal-, Land- en Volken- kunde van Nederlandsch-Indië Deel 86 afl. III en IV 1930.

Andere voor den bestuursambtenaar belang- rijke geschriften, welke betrekkelijk deze streken in de laatste jaren van de hand van Dr. Alb. C. Kruyt verschenen zijn:

"Ziekte en dood bij de Banggaiers" (Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl. Indië D1 89 afl. 1).

Merkwaardig is dat volgens deze studie in de mentaliteit van den Banggaiër sterven iets onnatuurlijks is, een conclusie welke door Lévy - Bruhl in zijn standaardwerk "Les fonctions mentales dans les sociétés inferieures" als een algemeen bij primitieve volkeren voorkomende overtuiging wordt

in de oorspronkelijke "Bijdragen" bevestigd vermeld veronderstelt men dat de oorspronkelijke bewoners van Pelling zullen zijn geweest.

meld en waarvan deze beroemde geleerde en schoolvormer zegt "La mort n'est jamais naturelle" en verderop "Pour cette mentalité, il n'y a point de rapports fortuits". welke

Vooraf dit laatste verklaart in deze voor het grootste deel door primitieven bewoonde streek zeer vele godsdientige en sociale verschijnselen welke onder die groepen tot uiting komen.

Voorts dienen nog vermeld:

"Banggaische studiën" verschenen in het Tijdschrift voor T, L en V Deel LXXII jaargang 1932 afl. 1; "Blantaksche studiën" Tijdschrift T L en V Deel LXXII jaargang 1932 af 2 en "De vorsten van Banggai", Kol. Tijdschrift 1931 blz. 505 e.v.

Vooraf dit laatste is een zeer belangrijke bijdrage tot de kennis van de geschiedenis van het betreffende vorstenhuis en de betekenis van de waardigheden welke thans worden vervuld door de landsgrooten, leden van de "Commissie ampat".

Zeer lezenswaard is hetgeen wordt vermeld over de afstamming van den Djogoegoe of rijksbestuurder.

Naar men mij mededeelde zou de Djogoegoe, die beschouwd wordt als vertegenwoordiger van het volk, volgens de adat ook de macht hebben om den Radja bij wanbestuur af te zetten.

Ik vond die bijzonderheid niet vermeld in onderwerpeeljk geschrift en vermeld haar daarom afzonderlijk.

In het opstel toont schrijver aan dat het stamland van den Banggaaier niet het eiland Banggai is, doch het Oostelijk deel van het daaraan grenzende eiland Peling.

Het Westelijk deel van het eiland Peling wordt thans in hoofdzaak bewoond door de zeer primitieve en tot voor betrekkelijk kort nog in holen levende "Sea-sea" bevolking, welke vermoedelijk wel de oerbewoners van Peling zullen zijn geweest.

In

In het tijdschrift voor Ind.T, L en V van het Bat.Gen. van K. en W. Dl LXX afl. 4 behandelt Dr. Kruyt in zijn artikel "De Towana op Oost-Celebes" genoemde stam, welke deel uitmaakt van het Oost-Toradja volk, doch een zelfstandige ontwikkeling heeft gehad.

Deze Towana's, die nog niet in kampongs gevestigd zijn doch verspreid wonen in hun ladanghuisjes hebben vooral in den laatsten tijd sterk de aandacht van het bestuur.

Getracht zal worden deze lieden thans ertoe te krijgen kampongs te bouwen waar zij werkelijk in wonen en de plaats door hen zelf te doen bepalen mits zij zich verplichten die nederzettingen door behoorlijke voetpaden te verbinden met de bestaande paardenpaden in het "Towanagebied".

Voor bijzonderheden verwijs ik naar mijn reisverslag van 16 tot en met 22 Februari 1933.-

Het N.Z.G. is voornemens binnenkort een Zendeling te plaatsen in dit gebied (aan de Kolonodale zijde) waardoor gezien het innige persoonlijke contact dat de Zending uiteraard met de bevolking moet onderhouden, de kampongvorming ten zeerste zal worden bevorderd indien ook van Zendingskant daarop wordt aangestuurd.

Verder komen in deze afdeeling als belangrijke bevolkingsgroepen nog voor de Moriërs en Boengkoeërs welke worden aangetroffen in het Kolonodalesche, beide volkenspreken een eigen taal welke zeer van elkander afwijken.

Het Boengkoesch is een dialect van het Boegineesch.

De kuststreken van het landschap Todjo worden bewoond door een mengvolk van Bareërs, Boegineezen en Gorontaleezen, de eilanden van het landschap Oena2 (Schildpadeilanden) worden bewoond door een mengvolk van Gorontaleezen en Boegineezen.

b. STERKTE. Hiervoor moge worden verwezen naar den uitslag van de volkstelling welke in 1930 ook in deze afdeeling werd gehouden.

c. MIDDELEN VAN BESTAAN.

In verband met de thans heerschende malaise hebben thans het verzamelen van rotan en damar door het nagenoeg waardeloos worden van die boschproducten hun beteekenis van middel van bestaan voor deze streken zoo goed als verloren.

De hooge vrachten der K.P.M. maken het nagenoeg onmogelijk bij de huidige marktprijzen nog genoemde producten te vervoeren en nog winst te maken.

Het eenige boschproduct dat thans nog behoorlijke winsten oplevert is het ebbenhout, waarvoor vooral veel vraag bestaat in Japan, dat zeer groote hoeveelheden afneemt.

Tot dusverre had aankap alleen plaats in de Onderafdeeling Poso, doch zeer kort geleden kwam een verzoekschrift binnen om aankap in het Batoeische (Oost-arm, onderafd. Banggai).

Het kappen geschiedt nadat daarvoor vergunning is verleend door den Assistent-Resident namens de betrokken zelfbesturen.

Behalve aan landschapsonderdanen werden ook vergunningen afgegeven aan vreemde Oosterlingen, ingezetenen van Nederlandsch-Indië en Europeesche rechtspersonen (N.V. Joh Caffin, inmiddels gefailleerd). In de kapvergunning worden onder meer bedingen vastgesteld betrekkelijk gezondheidmaatregelen en eenige arbeidsvoorwaarden welke de houder zich verplicht na te komen ten aanzien van de onder hem werkende koelies. Sommige dezer bedingen zijn op straffe van intrekking der vergunning bij niet nakoming.

Het hout wordt nadat het door de bevolking is verkocht aan vergunninghouders door de laatsten weder contant of tegen opening

ning bankrekening verhandeld met Japansche opkooers waarvan zich vertegenwoordigers te Poso bevinden.

De ebbenhoutaankap en uitvoer nam in 1931 en 1932 zulke reusachtige afmetingen aan dat gevreesd werd dat binnen niet al te langen tijd (een japansch opkooper noemde twee jaren) het exploitabel hout te ver van de kust of rivier verwijderd zou zijn om nog met winst te kunnen werken.

Deswege werd den Resident verzocht den Opperhoutvester te Manado om raad te vragen teneinde te geraken tot een rationeeler regeling van den houtaankap.

Het Landschaps- ebbenhoutlandschapsbedrijf is omstreeks 1928 of 1929, voor mijn komst in deze afdeeling, opgeheven en de boeken wezen aan dat hij het eindigen het verlies bedroeg f 25000.-

Teneinde eenig idee te geven van den omvang van den ebbenhouthandel te Poso volgen hieronder eenige cijfers.

Uitvoer in 1930:	3799 ton	van	1000 K.G.
" " 1931:	5812 "	" "	1000 K.G.
" " 1932:	3583 "	" "	1000 K.G.

g. GEZONDHEIDSTOESTAND.

Naar aanleiding van de groote sterfte die onder de bevolking in Napoe (landschap Loree) voorkwam werd door den Gew.Gouvernements Arts Kündig een onderzoek ter plaatse ingesteld en geconstateerd dat de oorzaak daarvan moest worden gezocht in malaria.

Onder leiding van den D.V.G.en met medewerking van de Zending werd toen klamboepro-paganda gevoerd, welke hierin bestaat dat van landschapswege klamboe's worden aangemaakt en tegen kostprijs (aan behoeftigen gratis) worden verstrekt.

De klamboe's die zeer ruim zijn kunnen zoo noodig voor een geheele familie dienen en komen op ongeveer f 3.50 te staan,

hetgeen

hetgeen mogelijk is doordat het goed middels de Ica wordt betrokken en aanmaak plaats vindt in het hospitaal te Poso door de "dame van de huishouding", die thans daarin wordt bijgestaan door een vrouwelijke gestrafte.

De klamboe's vinden gretig aftrek. Daarnaast wordt op scholen en bijeenkomsten voor volwassenen door de voorgangers van de zending voortdurend gewezen op de strekking van de maatregel.

Tot heden is aan klamboegoed door het landschap uitgegeven f 725,54 en werd 2340 meter klamboegoed aangekocht.

Bovendien wordt in genoemd gebied goedkoop kinine verstrekt en aan onvermogenen en behoeftigen zelfs gratis.

Deze saneeringsmaatregelen worden toegepast sinds 1932 ; resultaten zullen uiteraard eerst op den langen duur duidelijk zijn te constateeren.

De Officer van Gezondheid belast met den D.V.G. te Poso gaat eens in de drie maanden naar Napoe en heeft daardoor gelegenheid geregeld op de hoogte te blijven van het verloop der malariabestrijding.

Op het eiland Oena-ena komt zeer veel dysenterie voor.

De vliegenplaag op dit dichtbevolkte eiland is dan ook berucht.

Mogelijk dat een medisch onderzoek zou kunnen worden ingesteld of ook in dezen toestand door het treffen van hygieenische maatregelen verbetering valt aan te brengen.

Naar men mij mededeelde zou vroeger reeds een onderzoek zijn ingesteld doch kwam men toen tot de conclusie dat men ~~nutt~~ machteloos stond tegen de vliegenplaag.

Hospitalen zijn in deze afdeeling op alle standplaatsen van de Onderafdeelingshoofden.

Al deze ziekeninrichtingen staan onder toezicht

toezicht en zijn in beheer bij officieren van Gezondheid, die belast zijn met de D.V.G.

De exploitatiekosten worden betaald door de betreffende landschapskassen.

Behalve ziekeninrichtingen zijn er nog poliklinieken waaraan opgeleide mantri-verplegers verbonden zijn en die geregeld door genoemde artsen worden gecontroleerd en bezocht.

Ook de Zendingen verstrekken geneeskundige hulp en medicijnen aan de bevolking en krijgen daarvoor van landschapswege medicamenten verstrekt.

h. ONDERWIJS.

Sinds 1932 bevindt zich te Poso een bijzondere H.I.S. van de Zending. De volksscholen zijn in deze afdeeling in die gedeelten waar de Zending werkt toevertrouwd aan de zorgen van die organisatie, in de overige gedeelten zijn openbare landschapsvolksscholen.

De laatste categorie van scholen worden bekostigd uit de betreffende schoolfondsen, wier inkomsten nagenoeg uitsluitend bestaan in de 5% schoolopcenten welke thans op de belasting worden geheven.

De tekorten op die fondsen worden gedeckt door een subsidie uit de landschapskas, waartoe een post op de betreffende begrotingen van uitgaven is gesteld.

Ook in de schoolkringen waarin de zending werkzaam is wordt ten behoeve van die bijzondere scholen de 5% schoolopcenten geheven.

Deze gelden worden van Bestuurswege geïnd en overgemaakt aan de betrokken beheerders der zendingsscholen.

De bijzondere volksscholen krijgen een Gouvernementssubsidie, welke echter weer op het Landschap wordt verhaald middels de restitutiepost.

De aan de beheerders overgemaakte schoolopcenten komen in mindering van de Gouvernements

ments subsidie, waarvan de voordeelige saldi op het eind van het jaar worden teruggestort in 's Lands Kas.

Zijdelings zijn dus de schoolopcenten van invloed op de restitutiepost.

Bij besluit van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst ddo. 7 Juli 1931 No. 25903/E (Bijblad 12605) werden tot uitvoering van art.20, lid 5 van de Algemeene Subsidieregeling voor de afdeeling Poso vastgesteld Uitvoeringsvoorschriften met een daarbij behorende toelichting.

Eén van de grootste afwijkingen met de elders bestaande volksscholen is wel dat de vier klassige volksscholen in stand bleven, doch blijkens punt 6 der voorschriften slechts voor de eerstvolgende vijf jaren.

Een nieuwe schoolgeldregeling is voor deze afdeeling vastgesteld, welke verschilt naar gelang van de streek, waarin de volksschool gelegen is.

In welvarende streken, waar differentiatie van inkomen aanwezig is, houdt de schoolgeldheffing verband met den aanslag in de inkomsten-belasting.

In primitieve streken waar nog zoo goed als geen verschil in welstand kan worden geconstateerd tusschen de belastingplichtigen onderling wordt een gelijk schoolgeld geheven van alle leerlingen n.l. voor het eerste kind f 1.- en voor elk volgend kind uit hetzelfde gezin f 0.50 beiden per jaar, met een maximum van f 2.- 's jaars. (vide laatstelijk schrijven Resident Manado ddo.29 December 1932 No.034/4/20).

Een nieuwe salarisregeling van de volksschoolonderwijzers, welke beduidend lager zal zijn dan die neergelegd in schaal A 13 der B.B.L. wordt overwogen. (Residentsschrijven 6 December 1932 No.034/4/16).

Waar bij oprichting en opheffing van landschapsvolksscholen

*) Een stobbe noge wordt
verzonden naar het schrijven
van Dir. O & E van 22 Juli 1932
No. 21328/A betreffende de
regeling van artikel 5 lid 1 der
B.B.L.

landschapsvolksscholen destijds vaak een later niet meer verklaarbare gedragslijn werd gevolgd werd het noodig geoordeeld terzake van het landschapsopenbaar onderwijs een regeling vast te stellen, welke een vaste richtlijn aangaf.

Zulks geschiedde bij door de Zelfbesturen vastgestelde "Onderwijsbesluiten", waarvan die voor de Landschappen gelegen in de onderafdeeling Poso en die voor het Landschap Banggai reeds bekrachtigd van den Resident van Manado werden terugontvangen en die voor de onderafdeeling Kolonodale reeds werd ingediend doch nog niet door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur werd goedgekeurd.

Te Pendolo bevindt zich een gesubsidieerde, onder beheer van de zending staande kweekschool voor Volksschoolonderwijzers.

De inrichting is tevens een internaat, welke onder persoonlijke leiding en toezicht staat van den Heer J. Kruyt, Voorzitter der Conferentie van Zendingen van het N.Z.G. op Midden-Celebes.

In de "Mededeelingen" in het "Tijdschrift voor Zendingwetenschap" Deel 75, 1931 zet de Heer J. Kruyt zijn inzichten omtrent het volksonderwijs uiteen in een artikel "De plaats van de Volksschool in de samenleving op Midden-Celebes (Poso)".

In deze publicatie heeft een duidelijke formuleering plaats van de inzichten en wenschen van de Zending terzake van het bijzonder onderwijs in deze streken.⁺⁾

Bij het besluit van den Gouverneur Generaal van Ned. Indie (datum in het dzz. ontvangen afschrift niet opgenomen) No. 12, werd aan de te Sambioet (onderafdeeling Banggai) geplaatste missionarissen de bijzondere toelating verleend tot uitoefening van hun dienstwerk in de Residentie Manado, waardoor dus ook het Zendingsveld voor de Missie in deze afdeeling is opengesteld.

+) Ten slotte moge worden verwezen naar het schrijven van den Dir. O & E van 22 Juli 1932 no 26328/A betreffende de toepassing van artikel 5 lid 1 der A.S.R.-

i. ECONOMISCHE TOESTAND.

De algemeene malaise doet zich onder de primitieve bevolking in deze afdeeling anders gevoelen dan in andere streken met een normaal ontwikkelde handel en nijverheid.

Daar de oogst nagenoeg door de geheele afdeeling in afgeloopen jaar overvloedig was, ontstonden er dus ten aanzien van de voedselvoorziening geen moeilijkheden.

In dit opzicht verkeerden echter de bewoners van de Togeangroep in een eigenaardige positie.

Tevoren werkten deze lieden veelal als koelie op klapperondernemingen der Inheemsche bevolking op het eiland Oena-Oena.

Toen echter de copraprijzen daalden en Inlandsche klappertuinbezitters het aantal hunner koelies sterk moesten beperken, waren vele bewoners van de Togeangroep hiervan het slachtoffer.

Leefden dezen tevoren van importrijst, thans ging men zuinigheidshalve weer terug tot de oorspronkelijke volkvoeding, sago.

De sagopalm komt in zeer uitgebreide complexen voor op de Togeaneilanden.

Sago wordt thans op groote schaal weer gewonnen door de bewoners dier eilandengroep, die het product naar het nabije Oena-Oena brengen en het daar verhandelen, hetgeen loonend blijkt te zijn.

Ook de armere bevolking van Oena-Oena gaat daardoor geleidelijk weer over tot de oorspronkelijke volksvoeding, hetgeen een groote bezuiniging beteekent, aangezien men daardoor geen dure importrijst behoeft te consumeeren.

Gedurende het geheele jaar 1932 was er vraag naar ebbenhout in de onderafdeeling Poso, waardoor de bevolking als ebbenhoutkappers in staat werd gesteld om geld te verdienen voor het betalen van belasting en ter voorziening in de geringe behoefte

aan

aan kleding en landbouwwerktuigen, voor welke artikelen zij uitsluitend afhankelijk is van den import.

De daling van den yen tegen het einde van 1931 had ten gevolge dat belangrijke ebbenhoutorders uit Japan werden gecancelld.

In 1932 leefde die handel echter weer wat op. De voorraad ebbenhout die daardoor aanvankelijk in 1931 niet verkocht werd wordt geschat op ongeveer 8000 picol ter waarde van ongeveer f 20.000.- De voorraden konden echter naderhand weder loonend worden verhandeld.

Rottan kan alleen uit die streken worden uitgevoerd waar de Vigeerende K.P.M. tarieven nog een kleine winst voor exporteurs toelieten.

Behalve uit Boengkoe werd nagenoeg geen rotan meer uitgevoerd uit deze afdeeling.

In den loop van September 1931 kwam onverwacht uit Amerika vraag naar Damar, van welk product langs de Tominiboct zeer groote voorraden lagen opgestapeld, waarvoor geen markt te vinden was.

Daar de totstandkoming van belangrijke transacties hing op een klein bedrag, werd ter bevordering van die onderhandelingen de marktwaarde van de damar voor de berekening van de boeah-tanah voor het 3e kwartaal 1931 van f 12.- verlaagd op f 9.- per picol.

Hierdoor kon men met de Amerikaansche markt tot zaken komen en kon 4000 picol, welke ongeveer een jaar als onverkoopbaar lag opgestapeld, worden gespuid.

Door de slechte prijzen welke boschproducten maakten moest voor 1932 en 1933 over worden gegaan tot verlaging van de belastingnormen in die streken, waar de bevolking de belasting hoofdzakelijk betaalt met geld verkregen uit het verzamelen van boschproducten.

Door het niet uitvoeren van nieuwe landschapswerken in verband met de onzekere uitkomsten der begrootingen is de gelegenheid tot

het

het verdienen van geld bij deze overheidsbedrijven belangrijk verminderd.

In verband met bovengemelde omstandigheden ondervond de belastinginning dan ook moeilijkheden.

Voor cijfers wordt verwezen naar de betreffende maandverslagen.

Ten einde de inning te bevorderen werden in eenige streken goederen in natura aangenomen (rotan, rijst, gedroogde visch welke artikelen door tusschenkomst van het bestuur voor belastingschuldigen werden verkocht, waarop verrekening plaats had met de achterstallige belasting.

Ook de bevolking welke hoofdzakelijk leeft van de opbrengst der klappercultuur maakt door de, vooral in den laatsten tijd scherp dalende copraprijzen, zeer moeilijke tijden mee.

Velen der kleinere tuinbezitters bepalen zich thans nog maar tot het oprapen en verwerken der afgevallen rijpe klappers om koelieloonen te besparen.

De Inlandsche bezitters van groote klappertuinen die in verband met de uitgestrektheid van hun bezittingen koelies in dienst hadden hebben het aantal arbeiders soms tot op de helft moeten inkrimpen.

De import van Japansche textielgoederen neemt belangrijk toe.

Dit wordt verklaard doordat de prijzen dier goederen beduidend lager zijn dan die van Europa afkomstig en de bevolking in deze tijden van geldschaarschte haar qualiteits-eischen belangrijk lager stelt.

III. VOORTBRENGSELEN.

a. UIT HET DIERENRIJK.

Te Sedoa (Napoe, landschap Loree) bevindt zich een bevolkingspaardenstoeterij.

De destijds daar gestationeerde dekhengst overleed en voortteling had sinds dien plaats met de afstammelingen van dien

dekhengst

dekhengst.

In overleg met den Veeartsenijkundigen dienst werd toen besloten de fokkerij onder deskundige leiding voortte zetten.

Tot dusverre gelukte het echter nog niet een geschikte dekhengst te krijgen.

De kosten zouden gedeeltelijk worden bestreden uit de landschapskas.

Aangezien ook voor de karbouwenfokkerij het landschap Loree de belangrijkste streek in deze afdeeling is, werd daar een vee-mantri geplaatst.

b. UIT HET PLANTENRIJK.

Behalve de klappercultuur, die overal langs de kusten wordt aangetroffen is hier nog van belang de koffiecultuur.

In de berglandschappen (Loree) zijn reeds belangrijke aanplantingen van Arabica, welke nog steeds worden uitgebreid.

De voor deze koffiesoort betaalde prijzen die zich nog om de f 50.- per picol bewegen vormen een voldoende stimulans en maken dat het product de hoge afvoerkosten kan velen.

Bedoelde streek is nl slechts door een paardenpad van \pm 60 K.M. met Poso verbonden en het vervoer gaat met picolpaarden welke als maximum gewicht slechts 1 picol mogen dragen.

Daarbij wordt op overbelasting der draagpaarden streng gelet en overtredingen direct vervolgd.-

Anders staat het met de Robusta koffiecultuur, welke wordt aangetroffen in de districten Onderafdeeling (Onderafd. Poso) en in het Boven-Morische (Onderafd. Kolonodale).-

De lage robustaprijs moedigt de cultuur van deze soort niet aan. Daarbij komt dat in beide genoemde streken koffiebessenboeboek heerscht.

Adviezen terzake van de bestrijding werden reeds ontvangen van de Landbouwkun-

dige

dige te Manado.

Ik acht het echter zeer gewenscht dat die bestrijding, welke intensief toezicht eischt op de naleving der voorschriften, plaats vindt onder uitsluitend daarmee belaste en deskundige leiding, weshalve in mijn reisverslag van 22 t/m 25 Maart 1933 werd gesuggerend daarvoor een geschikte landbouwmantri in dienst te nemen voor bekening van het landschap Poso.-

Daar OndaE en Boven-Mori aangrenzende gebieden zijn kunnen beide streken den mantri als ressort worden aangewezen.

In 1931 werden aan de bevolking in het Todjosche (voornamelijk omgeving Borone en Balengara) geselecteerde kapokzaden verstrekt betrokken door tusschenkomst van het Gouvernements Proefstation.

De jonge boompjes staan er buitengewoon goed voor.

Voor den aankoop van ploegen in het OndaEsche werden aan de bevolking credieten verstrekt met dien verstande dat de bestelling der door de bevolking gewenschte ploegen plaats vond door den Gezaghebber en dat de kosten in termijnen werden terugbetaald.

V. BESTUUR.

a. ALGEMEENE INRICHTING.

De door den Hr.Gobee in diens standaard geschetste toestand onderging sinds dien slechts in zooverre wijziging dat thans alle landsgrootten met het bestuur van een district zijn belast.-

Poso, 20 April 1933.

De aftredende Assistent-Resident
van Poso,

